

# 6 Haziran 1941Cumadan16 Haziran 1950 Cumaya

– Sami Biber · 15 Haziran 2021

Bilindiği ölkemizde 1932 yılından 1950 yılına kadar camilerde ezan, farz namazlardan önce okunan kamet, ölü duyurusu ve Cuma günleri okunan selalar ve hatta doğrudan doğruya imamların sesli olarak okuduğu Kur'an-ı Kerim ayetleri ve sureleri Türkçe okunmaya başlanmıştı.

İşin ilginç tarafı " Türkçe okunacak" Diye bir kanun filan da yapılmış değildi. Bu iş Diyanet İşleri Başkanlığının müftülere, müftülerin de en ücra köy camilerine kadar ulaştırdıkları genelgeler ile sağlanmıştı. Genelgelerde ezan veya kametin nasıl Türkçe okunacağı ile ilgili örnekler de vardı. Ancak Türkçe ezanda her şey Türkçeleşmiş olduğu halde Hayyalel Felah ( Yani "Haydi Kurtuluşa" ) "Haydi Felaha" olarak okunuyordu. Her şey Türkçeleşmiş ama Felah yani Kurtuluş her nedense Türkçeleşmemişti.

Bu uygulama ölkede bazı tepkilere yol açtı. Bazı yerlerde doğrudan doğruya imamlar, bazı yerlerde ise imamları yaka paça minareden veya mihraptan alan vatandaşlar genelgelere aykırı olarak ezanı, kameti ve selayı yine Arapça olarak okudular. Okumasına okudular ama cezalandırıldılar bu davranışlarından dolayı.

Evet cezalandırıldılar ama yine acayip bir durum vardı ortada zira ceza vardı ama kanunlarda bu ceza ile ilgili bir suç yoktu.

Daha açık söyleyeyim: "Ezanı, kameti, selayı Türkçe okumamak şu kadar cezayı gerektirir." Diye belirlenmiş bir kanun maddesi yoktu.

İyi de bu adamlar neye göre cezalandırılıyordu?

Ceza Kanununun 526. Maddesine göre.

Ceza kanununun 526. Maddesi ne diyordu peki?

Aynen şunu diyordu:

Salahiyetli makamlar tarafından adli muameleler dolayısıyla yahut âmme emniyeti veya âmme intizamı veya umumî hıfzıssihha mülâhazasıyla kanun ve nizamlara aykırı olmıyarak verilen bir emre itaat etmiyen veya bu yolda alınmış bir tedbire riayet eylemeyen kimse, fiil ayrı bir suç teşkil etmediği takdirde, bir aya kadar hafif hapis veya elli liraya kadar hafif para cezasıyla cezalandırılır.

Bu kanunda ne ezan, ne kamet ne de sela vardı ama 1941 yılına kadar ezan, kamet ve selayı inadına Arapça olarak okuyanlar bu maddeye istinaden cezalandırıldılar.

Takvim yaprakları 6 Haziran 1941 i gösteriyordu ve günlerden Cuma idi.

İşte bu tarihte 4055 sayılı kanunla Türk Ceza Kanunu'nun 526. maddesine bir fıkra eklendi.

Yukarıda zikrettiğim kanun maddesi aynen devam ediyordu ama o kanuna şöyle bir hüküm daha eklendi:

Şapka iktisası hakkında 671 sayılı kanunla Türk harflerinin kabul ve tatbikına dair 1353 sayılı kanunun koyduğu memnuiyet veya mecburiyetlere muhalif hareket edenler VEYA ARAPÇA EZAN VE KAMET OKUYANLAR ÜÇ AYA KADAR HAFİF HAPİS VEYA ON LİRADAN İKİ YÜZ LİRAYA KADAR HAFİF PARA CEZASI İLE CEZALANDIRILIRLAR.

Böylece şapka kanununa muhalefet edenler, Türk Harflerinin kabulüne karşı olanlar ile Arapça ezan ve kamet okuyanların hepsinin birden cezası kanunen belirlenmiş oldu.

1950 yılında Demokrat Parti iktidara gelir gelmez ( 14 Mayıs 1950 ) ilk iş olarak bu konuyu ele aldı.

Tokat Milletvekili Ahmet Gürkan, Kayseri Milletvekili İsmail Berkok ve 13 arkadaşı Arapça ezana hapis cezası getiren 526. maddenin değiştirilmesi için kanun tasarı ve teklifleri hazırladılar.

Mesela Ahmet Gürkan'ın teklifi ve bu teklifin gerekçesi şöyleydi:

31. V.1950

T. B. M. M. Yüce Başkanlığına.

T. C. K. 526/2 fıkranın tadili hakkında tanzim edilen gerekçe ve tasarı iki parça halinde eklince sunulmuştur. Kanuniyet kespnetmesi için ivedilikle müzakere edilmek üzere gerekli komisyona sevkini ve kanunlaşmasını saygı ile teklif ederim.

Tokad Milletvekili Ahmet Gürhan

GEREKÇE

Devletimizin Anayasamızda tesbit edildiği gibi laik olması ve laikliğin ise Devletle din müesseselerinin yekdiğerinden ayrı tutularak birbirine karıştırılmaması mânasına gelmesi itibariyle kanunların bu esaslar

dairesinde ayarlanması icabettiği gibi lâikliğe aykırı olan kanunların da buna muvazi, olarak tâdili icabeder. Esasen bütün demokrat ve medeni memleketlerde bu esas kabul edilmiş ve din işleri Devlet teşkilâtından ayrı tutularak din adamlarının dinî bilgilerine terk edilmiş bulunduğu bir hakikattir Şu hale göre dine taallûk eden işlerden Devletin elini temamiyle çekmesi ve bu manevi varlığı ilâhiyatçıların bilgilerine daha doğrusu ihtisaslarına terketmesi bir zaruret halinde karşımıza dikilmektedir. Sabık iktidarın lâikliği din aleyhinde tefsir etmesi suretiyle ve bu cümleden olarak iman ve amelden mürekkep müslümanlık dininin amele taallûk eden ezan ve kametin Türkçe okutulmasını mecbur tutması lâiklik prensibini ihlâl ve Anayasanın verdiği vicdan hürriyetine tecavüzdür.

Lâik biç idarenin bir hiristiyan mabedinde çalınan çan tokmağını şukadar veya şu şekilde vuracağı hususlarına müdahale etmesi nasıl bir haksızlık teşkil ederse, aynı şekle muvazi olan ezan veya kameti şu şekil veya şu lisanla okutmak istemesi de o nispette haksızlık, hattâ din ve vicdan hürriyetine bir tecavüzdür.

Hakkiyle ve ilmî bir şekilde Türkçeye tercüme dahi edilemeyen ezan ve kametin Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından kabul edilecek şekli ne lursa olsun halen bu mevzuda lâiklik prensiplerini ihlâl eden T. C. K. 526/2 fıkrasındaki (veya arapça ezan ve kamet okuyanlar) kaydının kaldırılması suretiyle'mezkûr maddenin ekli tasarı şeklinde tâdilinde zaruret görmekteyiz.

Bizzaruret, çeşitli ırk ve lisanlara sahip 500 milyondan fazla müslümanın: kabul ettiği, hattâ hangi hiristiyan memleketinde yaşarsa yaşasın tatbikatında asla güçlük çekmediği bu ibadet usûlüne medeni ve lâik bir Devlet olarak müdahale etmemiz ' bariz bir hatadır. Bu bakımdan ekli tasarı hazırlanmış bulunuyor.

Dikkat edilecek olursa tasarı metninde( ve diğer teklif metinlerinde ) ezanın yeniden Arapça okunabileceğinden söz edilmiyor, sadece cezanın yer aldığı maddenin yeni şekli veriliyordu.

\*\*\*

16 Haziran 1950 Günlerden yine Cuma

TBMM nin önünde bir hayli kabarık bir gündem vardı ama Başbakan Adnan Menderes 526 Sayılı Türk Ceza kanununda değişiklik yapılması için verilen önergenin öne alınmasını istedi. Çünkü " Halk bugün ne için toplandığımızı biliyor o sebeple de yarından itibaren Arapça ezanlar, kametler, selalar okunmaya başlanırsa ve henüz ortada bir değişiklik olmadığı için bu insanlar ceza alırlarsa kargaşa çıkar. Bu hususu hemen görüşelim ve eğer meclisimiz de uygun görürse hemen karara bağlayalım ve derhal yürürlüğe koyalım" Mealinde bir konuşma yaptı.

Başbakan Menderes'in bu teklifi kabul edildi ve böylece 526 Sayılı kanunda değişiklik yapılması

hususundaki önerge üzerine iki lehte iki de aleyhte milletvekilinin konuşma yaptıktan sonra oylamaya geçilmesi kararlaştırıldı.

Kürsüye ilk gelen CHP Trabzon Milletvekili Cemal Eyübođlu oldu.

Eyübođlu aynen şöyle dedi: ( Özet olarak )

“Sayın arkadaşlar, Türk Ceza Kanununun 526 nci maddesinden, ezana taallük eden ceza hükmünün kaldırılması maksadiyle Hükümetin bugün huzurunuzda getirdiği kanun tasarısı hakkındaki C. H. Partisi Meclis Grubunun görüşünü arz ediyorum: Bu memlekette Millî Devlet ve Millî Şuur politikası, Cumhuriyetle kurulmuş ve C. H. Partisi bu politikayı takip etmiştir. Bu politika icabı olarak ezan meselesi de bir dil meselesi ve Millî şuur meselesi telâkki edilmiştir. Millî Devlet politikası, mümkün olan her yerde Türkçenin kullanılmasını emreder. Türk Vatanında ibadete çağırmanın da Öz dilimizle olmasını bu bakımdan daima tercih ettik. Türkçe ezan - Arapça ezan mevzuu üzerinde bir politika münakaşası açmaya taraftar değiliz. Millî şuurun bu konuyu, kendiliğinden halledeceğine güvenerek Arapça ezan meselesinin ceza konusu olmaktan çıkarılmasına aleyhtar olmayacağız.

Yani?

Yani 1950 yılındaki bu oylamada CHP aleyhte oy kullanmayacağını beyan etti ve aynen de dedikleri gibi aleyhte oy kullanmadılar.

Sonra Demokrat partiden Seyhan Milletvekili Sinan Tekeliođlu söz aldı ve özetle şöyle dedi:

Atatürk sağ olsaydı hiç şüphe yok ki, bu büyük Meclis’in düşündüğü gibi düşünecekti. ...’Allahu ekber’ ile ‘Tanrı uludur’ kelimeleri bir manaya gelmez. Eski zamanlara ait kitapları okursak birçok tanrılar olduğunu görürüz: Yağmur tanrısı, yer tanrısı, vesaire. Binaenaleyh ‘Tanrı uludur’ deyince bunların hangisi uludur?

...Hristiyanlar bile bir ölüyü haber vermek için çan çalarlar. Onlar çan çalınırken çanın ne demek istediğini anlıyorlar, Müslümanlar bir sala sesi duymuyorlar.

Sonra Ankara Milletvekili Talat Vasfı Öz Söz aldı ve uzun bir konuşma yaparak özetle şunları söyledi:

Ezan farzı kifayedir. Bir memlekette Peygamberin emrettiği şekilde ezan okunmazsa namazın sahih olmadığını söyleyen müctehitler olduğunu bilhassa huzurunuzda zikretmek isterim. Fakat arkadaşlar, bu asil milletin asil duyduğu kendi kendine vâki olan yetkisiz tecavüz, ve kanunsuz hareket karşısında yıllarca susmuştur. 18 milyonun i% 98 ni teşkil eden Müslüman çocukları istirablarını sessiz sessiz taşımışlardır. Adnan Menderes Hükümetine, huzurunuzda Büyük Meclisle beraber Millet adına minnet ve şükranlarımı sunmayı en kutsal bir vazife telâkki ederim. İnsanın vicdan hürriyetinin, insanların en

tabii hakları olduğunu ancak Türk Milleti 14 Mayıs'ta büyük siyasi zaferi temin ettikten sonra teslim edilmiş bir hak olarak görebilmiştir. Büyük Meclisi tebrik eder ve Hükümete şükranlarımı arz ederim.

Alyehte başka söz alan olmadığından, lehte de iki konuşma yapılmış olduğundan direkt önerenin oylanmasına gidildi ve 526 Sayılı kanun bir kez daha değiştirildi. Nasıl mı? Aynen şöyle:

"Salahiyetli makamlar tarafından adli muameleler dolayısıyla yahut âmme emniyeti veya âmme intizamı veya umumi hıf- I zissihha mülâhazasıyla kanun ve nizamlara aykırı olmıyarak verilen bir emre itaat etmiyen veya bu yolda alınmış bir tedbire riayet eylemiyen kimse, fil ayrı bir suç teşkil etmediği takdirde, bir aya kadar hafif hapis veya 150 liraya kadar hafif para cezasıyla cezalandırılır. ( BU KISIM EN BAŞTAN BERİ ÜÇ AŞAĞI BEŞ YUKARI AYNEN VARDI ZATEN KANUNDA)

Şapka iktisası hakkında 671 sayılı Kanunla Türk harflerinin kabul ve tatbikine dair 1353 sayılı Kanunun koyduğu memnuiyet veya mecburiyetlere muhalif hareket edenler 3 aya kadar hafif hapis veya 30 liradan 600 liraya kadar hafif para cezasıyla cezalandırılır.( BU KISIM DA VARDI )

Eeee 1941 Yılındakinden farkı ne?

1941 Yılındaki düzenlemede : VEYA ARAPÇA EZAN VE KAMET OKUYANLAR ÜÇ AYA KADAR HAFİF HAPİS VEYA ON LİRADAN İKİ YÜZ LİRAYA KADAR HAFİF PARA CEZASI İLE CEZALANDIRILIRLAR. Diye bir hüküm vardı. 16 Haziran 1950 de yapılan düzenlemede bu hüküm yok dikkat ederseniz.

Sonuç:

1- T.B.M.M veya DP iktidarı veyahut da bazı vatandaşlarımızın zannettiği gibi Adnan Menderes 16 Haziran 1950 de ezanın tekrar Arapçaya çevrilmesini ve Arapça olarak okunmasını karara bağlamadı. Sadece Arapça okumayı suç olmaktan çıkarttı. Suç ortadan kalkınca ceza da otomatik olarak kalkmış oldu. Millet'in tercihi Arapça ezandan yana olduğu için de bu kanun düzenlemesinden sonra hiç bir camide Türkçe ezan okunmadı, Türkçe kamet getirilmedi, Türkçe sela verilmedi.

2- Bazı vatandaşların söylediği gibi CHP bu oylamada şiddetli bir direnç göstermedi, aleyhine çok şiddetli tartışmalara girmedi, aleyhine oy kullanmadı. Tam tersine bir kez söz aldı, bu meseleye hep dilin korunması açısından yaklaştıklarını belirtti parti adına bir vekil hepsi o. Kullandıkları oy ise " Kabul" oyu idi.